

Arkadiusz Sadowski
Wioletta Girzycka

Rolnicze inwestycje modernizacyjne i dostosowujące do standardów UE, finansowane ze środków unijnych **Agricultural investments of modernization and meeting EU standards, financed by European Union funds**

Artykuł zawiera wyniki badań ankietowych przeprowadzonych na grupie rolników, z których część wykonała inwestycje modernizacyjne lub dostosowujące gospodarstwa do standardów UE. Wykazały one duże zróżnicowanie pomiędzy dwiema analizowanymi typami przedsięwzięć, zarówno pod względem rzeczowym i finansowym, jak i dotyczącym motywacji wykonania. Inwestycje modernizacyjne charakteryzowały się większą kosztochłonnością, lecz ich realizacja wynikała z wewnętrznych potrzeb podmiotów. Wykonywane były przez gospodarstwa większe powierzchniowo. Przedsięwzięcia dostosowawcze z kolei realizowane były głównie ze względu na chęć późniejszego skorzystania z innych form pomocy UE, a ich wartość była ponad 10-krotnie niższa w stosunku do inwestycji modernizacyjnych.

Wstęp

Na obecnym etapie swojego rozwoju Wspólna Polityka Rolna polega w dużej mierze na udzielaniu pomocy finansowej producentom rolnym w zamian za dostarczanie społeczeństwu dóbr publicznych, głównie o charakterze środowiskowym^{1,2}, co w niektórych przypadkach wiąże się z koniecznością wykonania inwestycji, takich jak np. budowa urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych. Operacjonalizacją takiego podejścia w polskich warunkach była konstrukcja pierwszych poakcesyjnych programów operacyjnych, finansowanych w ramach II filaru WPR, to jest SPO „Rolnictwo” oraz PROW 2004-2006^{3,4}. Oferowały one szereg działań o charakterze inwestycyjnym i pozainwestycyjnym, które skierowane były na poprawę sytuacji ekonomicznej rolnictwa, lub zmniejszenie jego negatywnego oddziaływania na środowisko^{5,6}. Specyfiką lat 2004-2006 była możliwość całkowitego, zryczałtowanego

---

¹ Baum R., Śleszyński J.: Nowe funkcje rolnictwa – dostarczanie dóbr publicznych. Roczniki Naukowe SERiA, t XI, z 2, Warszawa-Poznań-Olsztyn 2009, s. 19-23,

² Bołtromiuk A.: Przyczyny i skutki wzrostu zainteresowania aspektem środowiskowym w polityce rolnej UE. Roczniki Naukowe SERiA, t VIII, z 4, Warszawa-Poznań 2006, s. 59-63

³ Chmieleński P.: Regionalne zróżnicowanie w rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce a efektywność wykorzystania środków wsparcia Wspólnej Polityki Rolnej. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2006, s. 103

⁴ Wieliczko B. 2009: Wykorzystanie unijnego i krajowego wsparcia finansowego dla polskiej wsi i rolnictwa w 2008 roku. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2009, s. 48

⁵ Czubak W.: Ocena funkcjonowania działania 6 „dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej w ramach PROW 2004-2006. Roczniki Naukowe SERiA, t IX, z 1, Warszawa-Poznań-Kraków 2007, s. 77-82

zrefinansowania ze środków UE wydatków inwestycyjnych poniesionych w celu dostosowania gospodarstw do standardów unijnych w zakresie ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt, polegających w praktyce głównie na budowie urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych (płyt obornikowych oraz zbiorników na gnojowicę). Zarówno wówczas jak i obecnie istnieje natomiast możliwość wsparcia działań inwestycyjnych o charakterze modernizacyjnym. Należy jednak zaznaczyć, że z punktu widzenia beneficjentów, działania modernizacyjne i dostosowawcze mają całkowicie inny charakter. Te pierwsze wynikają z wewnętrznych potrzeb inwestycyjnych gospodarstwa, rozumianego jako przedsiębiorstwo nastawione głównie na osiąganie celów ekonomicznych⁷. Przedsięwzięcia mające na celu ochronę środowiska z kolei nakierowane są na korzyści zewnętrzne – ogólnospołeczne, nie dając w zdecydowanej większości przypadków wymiernych korzyści ekonomicznych czy produkcyjnych realizującemu je podmiotowi. Dlatego też ich wykonanie jest albo obowiązkowe z mocy prawa, albo stanowi niezbędny warunek korzystania z innych instrumentów WPR, w tym także dotyczących wsparcia inwestycji modernizacyjnych. Odmienny z punktu widzenia beneficjenta charakter przedsięwzięć dostosowawczych i modernizacyjnych przyczynił się do podjęcia badań mających na celu określenie ich specyfiki, w tym przede wszystkim wartości i zakresu rzeczowego oraz opinii rolników na temat skutków ich wdrażania.

Material i metody

W celu zbadania efektów Wspólnej Polityki Rolnej dla jej beneficjentów, przeprowadzone zostały badania ankietowe na próbie 301 gospodarstw rolnych korzystających z różnych – inwestycyjnych oraz nieinwestycyjnych (takich jak np. programy rolnośrodowiskowe) form wsparcia. Wśród nich znalazły się też 103 podmioty, które wykonywały przedsięwzięcia modernizacyjne i dostosowawcze, w tym 19, które przeprowadziły oba analizowane rodzaje inwestycji.

Badane gospodarstwa zostały podzielone na 4 zasadnicze grupy (tab. 1), ze względu jednak na to, że działania dostosowawcze dotyczą produkcji zwierzęcej, w przypadku podmiotów wykonujących wyłącznie przedsięwzięcia modernizacyjne lub niekorzystających ze wsparcia inwestycyjnego (grupy 3 i 4), dokonano ich podziału na dwie podgrupy w zależności od posiadania lub nieposiadania produkcji zwierzęcej. Dla każdej z badanych grup określone zostały zarówno cechy samej inwestycji, takie jak jej wielkość oraz zakres rzeczowy, jak również opinie beneficjentów na temat motywacji podjęcia poszczególnych działań.

---

⁶ Raczkowska M. 2006: Pomoc Unii Europejskiej w zakresie rozwoju Obszarów wiejskich - inwestycje w gospodarstwach rolnych. Roczniki Naukowe SERiA, t VIII, z 4, Warszawa-Poznań 2006, s. 297-301

⁷ Sadowski A.: Gospodarstwa rolne w koncepcji polityki zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Journal of Agribusiness and Rural Development, nr 2 (12), Poznań 2009, s. 167-173

Tabela 1. Charakterystyka oraz sposób delimitacji badanych gospodarstw rolnych

Kryteria delimitacji	Grupa	Liczebność	Średnia powierzchnia UR [ha]	Średnia wartość inwestycji [tys. zł]	
				dostosowawczych	modernizacyjnych
Produkcja roślinna i zwierzęca oraz korzystanie z działania "Dostosowanie..."	1	33	29,4	39,1	-
Produkcja roślinna i zwierzęca oraz korzystanie z działania "Dostosowanie..." i "Modernizacja..."	2	19	44,9	39,4	250,5
Produkcja roślinna i zwierzęca oraz korzystanie z działania "Modernizacja..."	3a	23	74,4	-	441,9
Produkcja roślinna oraz korzystanie z działania "Modernizacja..."	3b	32	200,6	-	490,9
Produkcja roślinna i zwierzęca oraz niekorzystanie z działań "Dostosowanie..." i "Modernizacji..."	4a	129	20,6	-	-
Produkcja roślinna oraz niekorzystanie z działań "Dostosowanie..." i "Modernizacji..."	4b	65	47,4	-	-
Średnio / razem	-	301	52,1	39,2	414,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych n= 301

Wyniki

Inwestycje modernizacyjne

Spośród badanych gospodarstw inwestycje modernizacyjne przeprowadziły 74 podmioty, wśród których najliczniejszą grupę stanowiły duże, bezinwentarzowe gospodarstwa, które dokonały wyłącznie przedsięwzięć modernizacyjnych (grupa 3b). Najmniej natomiast było gospodarstw wykonujących równocześnie inwestycje modernizacyjne i dostosowawcze (grupa 2). Średnia wartość przedsięwzięcia wyniosła 414 tys. zł (tab. 1). Największe inwestycje wykonały gospodarstwa z grup 3a i 3b, które nie przeprowadzały przedsięwzięć dostosowawczych. Podmioty z grupy 2 dokonały inwestycji o niższej wartości, co między innymi związane było z posiadaniem przez nie mniejszej powierzchni użytków rolnych.

Najczęściej rolnicy dokonywali zakupu ciągników i sprzętu do produkcji roślinnej (tab. 2). Średnia wartość tego typu inwestycji wyniosła 137 tys. zł. Rzadziej były wykonywane inwestycje budowlane, co potwierdza inne badania dotyczące wykorzystania środków UE⁸. Maszyny i urządzenia były kupowane częściej ze względu na mniej skomplikowane formalności związane z refinansowaniem poniesionych wydatków niż miało to miejsce w przypadku inwestycji budowlanych. Zdecydowana większość badanych rolników odpowiedziała, że realizacja inwestycji modernizacyjnych poprawiła sytuację ich gospodarstw (tab. 3), co wynika głównie z tego, że jak zostało to już wspomniane, inwestycje modernizacyjne związane są z wewnętrznymi potrzebami ekonomicznymi podmiotów gospodarczych. Spośród badanych respondentów tylko 1 beneficjent z grupy 3b stwierdził, że inwestycja ta raczej nie poprawiła sytuacji jego gospodarstwa.

⁸ Czubak W., Sadowski A., Wigier M.: Ocena funkcjonowania i skutków wdrażanych programów wsparcia inwestycji w gospodarstwach rolnych z wykorzystaniem funduszy UE. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej nr 1, Warszawa 2010, s 41-57

Tabela 2. Rodzaj, liczba oraz średnia wartość wykonanych inwestycji modernizacyjnych w badanych gospodarstwach rolnych

Rodzaj inwestycji	Liczba	Średnia wartość (tys. zł)
Ciągniki + sprzęt do produkcji rolniczej	154	137
Kombajn zbożowy	15	455
Sprzęt do produkcji zwierzęcej	10	68
Inwestycje budowlane	6	63
Inne	2	367

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych n= 74

Tabela 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Czy realizacja inwestycji modernizacyjnych w ramach programów SPO „Rolnictwo” i PROW 2007-2013 poprawiła sytuację gospodarstwa?"

Wyszczególnienie	Grupa		
	2	3a	3b
Raczej nie	0	0	1
Trudno powiedzieć	1	1	1
Raczej tak	4	10	10
Zdecydowanie tak	14	12	20
Razem	19	23	32

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych n= 74

Wśród beneficjentów programów wsparcia inwestycyjnego, 63 gospodarstwa nie dokonałyby takich inwestycji bez pomocy UE (tab. 4). Pomimo więc tego, że przedsięwzięcia modernizacyjne wynikają z wewnętrznych potrzeb podmiotów gospodarczych, to bez pomocy unijnej ich zakres oraz wartość byłby mniejszy lub nie zostałyby przeprowadzone w ogóle, co wynika głównie z ograniczonej możliwości samofinansowania inwestycji przez gospodarstwa rolne. Potwierdzeniem tej tezy może być fakt, że najwięcej rolników wykonałoby inwestycje modernizacyjne bez wsparcia z UE z grupy 3b. Posiadają one bowiem odpowiedni potencjał do samofinansowania, a także ze względu na duże powierzchnie mają znaczne potrzeby inwestycyjne.

Tabela 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie czy rolnik zdecydowałby się na podjęcie inwestycji modernizacyjnej bez dofinansowania z UE?

Wyszczególnienie	Grupa			Łącznie
	2	3a	3b	
Dokonałyby inwestycji bez wsparcia UE	2	2	7	11
Nie dokonałyby inwestycji bez wsparcia z UE	17	21	25	63
Razem	19	23	32	74

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych n= 74

Inwestycje dostosowawcze do standardów UE

Spośród badanych gospodarstw, 52 (grupa 1 i 2) przeprowadziły inwestycje dostosowawcze w ramach Działania 6 PROW 2004-2006 (tab. 1). Stanowiły one 17% badanej populacji, a wśród nich przeważały liczebnie gospodarstwa z grupy 1, wykonujące wyłącznie inwestycje dostosowawcze. Spośród trzech standardów, których osiągnięcie było wspierane środkami UE, wszystkie badane podmioty wybudowały urządzenia do przechowywania nawozów naturalnych, co jest zgodne

z tendencjami ogólnokrajowymi⁹. Średnia wartość inwestycji w obu badanych grupach była na poziomie 39 tys. zł (tab.1). Wartość ta była ponad 10-krotnie niższa niż w przypadku inwestycji modernizacyjnych. Przyczyny takiego stanu rzeczy tkwią w samym charakterze tego typu przedsięwzięć, gdzie kwota zryczałtowanego zwrotu uzależniona była od powierzchni lub pojemności urządzenia do magazynowania nawozów, a pośrednio od liczby utrzymywanych zwierząt. Wszyscy ankietowani rolnicy odpowiedzieli, że nie wykonaliby ich bez sfinansowania przez UE. Wynika to z charakteru inwestycji prośrodowiskowych, które nie przynoszą bezpośrednich korzyści ekonomicznych, w związku z czym ich wykonanie nie leży bezpośrednio w interesie podmiotu gospodarczego, stąd muszą być finansowane ze środków publicznych¹⁰. Wprawdzie budowa płyty obornikowej czy zbiornika na gnojowicę może przyczynić się do racjonalizacji nawożenia organicznego w gospodarstwie, to jednak zasadniczym celem realizacji tego typu przedsięwzięć jest świadczenie swoistych „usług” na rzecz społeczeństwa, dlatego też rolnicy, kierując się podobnie jak inni przedsiębiorcy głównie przesłankami ekonomicznymi, nie są skłonni wydatkować na takie cele własnych środków. Pomimo tego, że główny cel realizacji przedsięwzięć prośrodowiskowych nie jest bezpośrednio związany z działalnością gospodarstwa, to jednak zdecydowana większość rolników odpowiadała, że wykonanie inwestycji dostosowawczej ze środków UE poprawiła znacznie sytuację ich gospodarstw (tab. 5). Zewnętrzność celu uwidoczniła jest też poprzez odsetek beneficjentów, którzy nie potrafili określić, czy inwestycja przyczyniła się do poprawy sytuacji. W przypadku działań modernizacyjnych było to około 4% (tab. 3), a dostosowawczych niemal 29% (tab. 5).

Tabela 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy realizacja inwestycji dostosowawczej w ramach Działania 6 z programu PROW 2004-2006 poprawiła sytuację gospodarstwa?”

Wyszczególnienie	Grupa	
	1	2
Zdecydowanie nie	1	0
Raczej nie	1	0
Trudno powiedzieć	10	5
Raczej tak	17	3
Zdecydowanie tak	4	11
Razem	33	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych n= 52

Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy dostosowali Państwo gospodarstwa rolne do standardów UE, gdyż mieli lub mają zamiar korzystać w kolejnych latach z unijnego wsparcia inwestycji modernizacyjnych?” (tab. 6) jest potwierdzeniem postawionej wcześniej tezy o kierowaniu się przez rolników przesłankami ekonomicznymi i traktowaniu przedsięwzięć prośrodowiskowych, jako działań niezbędnych przy dalszym korzystaniu z instrumentów WPR, lecz zewnętrznych w stosunku do celów samego gospodarstwa. Zdecydowana bowiem większość badanych rolników (47)

⁹ Bułkowska M., Chmurzyńska K.: Wyniki realizacji PROW i SPO „Rolnictwo” w latach 2004-2006. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2007, s. 79

¹⁰ Sadowski A., Czubak W.: Działanie „Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej” w opinii wielkopolskich rolników. Fundusze Unii Europejskiej jako czynnik modernizacji rolnictwa polskiego. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010, s. 141-149

odpowiedziały, że dostosowali gospodarstwa rolne, gdyż mieli zamiar korzystać w kolejnych latach z unijnego wsparcia inwestycji modernizacyjnych, i jak wynika z liczebności grupy 2, 19 z nich takich przedsięwzięć już dokonało.

Tabela 6. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy dostosowali Państwo gospodarstwa rolne do standardów UE, gdyż mieli lub mają zamiar korzystać w kolejnych latach z unijnego wsparcia inwestycji modernizacyjnych?”

Wyszczególnienie	Grupa	
	1	2
Tak	29	18
Nie	3	1
Nie wiem	1	0
Razem	33	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych n= 301

Wnioski

- 1) Przeprowadzone badania wykazały różnice pomiędzy inwestycjami modernizacyjnymi i dostosowującymi do standardów unijnych.
- 2) Podstawowe cechy badanych typów przedsięwzięć to:
  - a) Inwestycje modernizacyjne:
    - i) wynikały z wewnętrznych potrzeb podmiotów gospodarczych
    - ii) realizowane były głównie przez gospodarstwa większe powierzchniowo
    - iii) były wewnętrznie zróżnicowane w zakresie rzeczowym, przy czym przeważały zakupy podstawowego sprzętu do produkcji roślinnej oraz ciągników. Rzadziej realizowane były inwestycje budowlane
    - iv) w stosunku do inwestycji dostosowawczych były ponad 10-krotnie bardziej kosztochłonne
    - v) w opinii beneficjentów przyczyniały się do poprawy sytuacji ich gospodarstw
  - b) Inwestycje dostosowawcze:
    - i) realizowane były głównie ze względu na potrzebę przyszłego korzystania z innych form unijnego wsparcia
    - ii) wykonywane były przez gospodarstwa prowadzące produkcję zwierzęcą o średniej powierzchni UR mniejszej niż w przypadku podmiotów wykonujących inwestycje modernizacyjne
    - iii) polegały na budowie urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych
    - iv) ich wartość była niższa niż w przypadku inwestycji modernizacyjnych i wynikała z liczby utrzymywanych zwierząt
    - v) w opinii większości beneficjentów przyczyniły się do poprawy sytuacji gospodarstw, choć w stosunku do przedsięwzięć modernizacyjnych większy odsetek rolników nie był w stanie określić, jak działania te wpłynęły na kondycję ich gospodarstw
- 3) Rolnicy, jak inni przedsiębiorcy w swoich decyzjach kierują się głównie przesłankami ekonomicznymi, stąd działania mające na celu ochronę środowiska muszą być wdrażane z zastosowaniem instrumentów polityki gospodarczej, w taki sposób aby cele ogólnospołeczne nie kolidowały z indywidualnymi celami podmiotów gospodarczych.

Literatura:

- Baum R., Śleszyński J.: *Nowe funkcje rolnictwa – dostarczanie dóbr publicznych*, Roczniki Naukowe SERiA, t XI, z 2, Warszawa-Poznań-Olsztyn 2009
- Boltromiuk A.: *Przyczyny i skutki wzrostu zainteresowania aspektem środowiskowym w polityce rolnej UE*, Roczniki Naukowe SERiA, t VIII, z 4, Warszawa-Poznań 2006
- Bułkowska M., Chmurzyńska K.: *Wyniki realizacji PROW i SPO „Rolnictwo” w latach 2004-2006*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2007
- Chmieliński P.: *Regionalne zróżnicowanie w rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce a efektywność wykorzystania środków wsparcia Wspólnej Polityki Rolnej*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2006
- Czubak W.: *Ocena funkcjonowania działania 6 „dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej w ramach PROW 2004-2006*, Roczniki Naukowe SERiA, t IX, z 1, Warszawa-Poznań-Kraków 2007,
- Czubak W., Sadowski A., Wigier M.: *Ocena funkcjonowania i skutków wdrażanych programów wsparcia inwestycji w gospodarstwach rolnych z wykorzystaniem funduszy UE*, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej 1/2010
- Raczkowska 2006: *Pomoc Unii Europejskiej w zakresie rozwoju Obszarów wiejskich - inwestycje w gospodarstwach rolnych*, Roczniki Naukowe SERiA, t VIII, z 4, s. 297-301,
- Sadowski A.: *Gospodarstwa rolne w koncepcji polityki zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich*, Journal of Agribusiness and Rural Development, nr 2/2009
- Sadowski A., Czubak W.: *Działanie „Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej” w opinii wielkopolskich rolników*, Fundusze Unii Europejskiej jako czynnik modernizacji rolnictwa polskiego, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010
- Wieliczko B.: *Wykorzystanie unijnego i krajowego wsparcia finansowego dla polskiej wsi i rolnictwa w 2008 roku*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2009

Streszczenie: Artykuł zawiera wyniki badań ankietowych przeprowadzonych na grupie rolników, z których część wykonała inwestycje modernizacyjne lub dostosowujące gospodarstwa do standardów UE. Wykazały one duże zróżnicowanie pomiędzy dwiema analizowanymi typami przedsięwzięć, zarówno pod względem rzeczowym i finansowym, jak i dotyczącym motywacji wykonania. Inwestycje modernizacyjne charakteryzowały się większą kosztochłonnością, lecz ich realizacja wynikała z wewnętrznych potrzeb podmiotów. Wykonywane były przez gospodarstwa większe powierzchniowo. Przedsięwzięcia dostosowawcze z kolei realizowane były głównie ze względu na chęć późniejszego skorzystania z innych form pomocy UE, a ich wartość była ponad 10-krotnie niższa w stosunku do inwestycji modernizacyjnych.

Summary

The paper contains the results of surveys conducted on a group of farmers, some of which has done investments of modernization or adapting to EU standards. The investigation showed large differences between the two analyzed groups of projects, both in terms of substantive and financial, as well as the motivation for implementation. Modernization investments were characterized by higher costs, and their implementation was done due to the internal needs of the entities. Those investments were performed by holdings of a larger surface. Projects concerning EU standards meeting were mainly done due to the desire of use other forms of EU assistance, and their value was more than 10-time lower in relation to modernization investments.

Informacja o autorach:

dr Arkadiusz Sadowski

mgr Wioletta Girzycka

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu,

Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie

ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 POZNAŃ

e-mail: sadowski@up.poznan.pl